

Scopic klauzula - novi vid odstupanja od tradicionalnih načela spašavanja

Ćorić, Dorotea

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2002, Supplement, 267 - 274**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:441755>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SCOPIC KLAUZULA - NOVI VID Odstupanja OD TRADICIONALNIH NAČELA SPAŠAVANJA

Dr. sc. Dorotea Čorić, viši asistent
Jadranski zavod - HAZU, Zagreb

UDK: 347.799.2
Ur.: 31. svibnja 2002.
Pr.: 28. lipnja 2002.
Prethodno priopćenje

U radu se prikazuju osnovna obilježja Klauzule o posebnoj naknadi i zaštiti, koja se nalazi u prilogu novog LOF obrasca iz 2000. godine.

Spomenuta Klauzula omogućava spašavateljima pravo na posebnu naknadu i u onim slučajevima kada ne postoji prijetnja morskom okolišu.

Autorica upozorava na razlike između naknade koja se može ostvariti pozivanjem na navedenu klauzulu i posebne naknade koja se može ostvariti prema Međunarodnoj konvenciji o spašavanju, iz 1989. godine.

Zaključno autorica ističe da spomenuta Klauzula izražava namjere da se klasični sustav spašavanja, temeljen na načelu da bez uspjeha - nema ni nagrade, polako napusti.

Ključne riječi: *ugovor o spašavanju, posebna naknada, sigurnosna mreža, nagrada za spašavanje, SCOPIC klauzula, LOF.*

1. Uvodne napomene

Lloyd'sov standardni obrazac ugovora o spašavanju (*Lloyd's Standard Form of Salvage Agreement - Lloyd's Open Form, LOF*) najpoznatiji je i najčešće korišten ugovor o spašavanju.¹

Kao najznačajniji autonomnopravni izvor pomorskog instituta spašavanja bilježi već preko 100 godina postojanja. Danas je u upotrebi LOF obrazac iz 2000. godine.²

Temeljno je obilježje najnovijeg obrasca, kao i verzija koje su mu prethodile, da bez korisnog rezultata - nema prava na nagradu (*no cure - no pay*).

¹ Više o LOF obrascu v. Gaskell, N., Debattista, C., Swaton, R., *Chorley and Giles' Shipping Law*, 8. izd., 1987., str. 457 - 466; Isto tako u Gaskell, N., *Contractual Remedies and the LOF, Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly (LMCLQ)*, 1986., str. 306.

² Tekst LOF obrasca iz 2000. godine v. u *Il Diritto Marittimo*, svezak III., 2001., str. 1244.

Ako je spašavanje dalo koristan rezultat, spašavatelju pripada pravedna nagrada. Plaćanje spomenute nagrade snose vlasnik broda i vlasnici druge spašene imovine razmjerno dijelu spašene vrijednosti. Visinu nagrade, prema propisanim mjerilima, utvrđuje arbitraža na način predviđen ugovorom.

Međutim, prateći razvoj LOF obrasca posljednjih dvadeset godina mogu se uočiti značajna odstupanja od opće prihvaćenog načela da bez uspjeha - nema ni nagrade.

Spomenuto odstupanje prihvatila je i nova Međunarodna konvencija o spašavanju, iz 1989. godine, uvodeći tzv. posebnu naknadu.³

Povod takvoj praksi bila je namjera da se spašavatelje potakne i nagradi za njihove akcije oko zaštite morskog okoliša i onda kada izostane uspjeh u spašavanju imovine, odnosno kada su izgledi za takav uspjeh neznatni.

Novi LOF obrazac iz 2000. u svom dodatku sadrži tzv. Klauzulu o posebnoj naknadi i zaštiti (*Special Compensation Protection and Indemnity Clause - SCOPIC*).⁴

Pozivanjem na SCOPIC klauzulu spašavatelji imaju pravo na posebnu naknadu i u onim slučajevima kada ne postoji prijetnja morskom okolišu.

SCOPIC klauzula sastoji se od 15. članaka i nekoliko priloga.⁵

U nastavku rada osvrnut ćemo se na njezina osnovna obilježja.

2. Odstupanje od no cure - no pay načela u LOF obrascima

LOF 1980. i sigurnosna mreža

Godine 1978. u nezgodi tankera *Amoco Cadiz* nepravodobna akcija spašavatelja imala je za posljedicu gubitak broda i tereta. Pored toga, velika količina ulja koje je iscurilo u more prouzročila je znatno onečišćenje francuske obale.⁶

Ubrzo je postalo jasno, posebice u tankerskim nezgodama, gubitak poticaja za spašavatelje i oklijevanje pristupu spašavanja rezultira velikim štetama morskom okolišu.

³ Međunarodna konvencija o spašavanju, iz 1989. godine, Narodne novine: Međunarodni ugovori, br. 9/1998.

⁴ Više o LOF obrascu iz 2000. i SCOPIC klauzuli v. Piombino, E., *Il Lloyd's Open Form 2000 e La Scopic Clause*, Il Diritto Marittimo, svezak III., 2001., str. 1233.

⁵ U prilogu SCOPIC klauzule nalaze se: Dodatak A (cjenik prema kojem se obračunavaju troškovi spašavatelja), Dodatak B (imenovanje posebnog brodovlasnikovog predstavnika za nezgode) i Dodatak C (imenovanje posebnih predstavnika). U prilogu se nalazi i Kodeks pravila između P&I klubova i londonskih osiguratelja imovine u svezi s plaćanjem troškova i naknade posebnim predstavnicima) i Kodeks pravila između P&I klubova i Međunarodnog udruženja spašavatelja.

Tekst spomenutih priloga v. u Il Diritto Marittimo, op. cit. bilj. 2.

⁶ Grabovac, I., *Zaštita morskog okoliša i odredbe nove Konvencije o spašavanju, 1989.*, Usporedno pomorsko pravo (UPP), Zagreb, 1990., br. 125 - 126, str. 13.

Striktna primjena *no cure - no pay* načela ne odgovara složenoj problematici spašavanja tankera i drugih brodova koji prevoze opasne ili štetne tvari.

Nezgodna *Amoco Cadiza* bila je izravan povod najznačajnijoj promjeni unesenoj u LOF obrazac. Naime, spomenuti obrazac 1980. godine, radi zaštite morskog okoliša, u članku 1.(a) uvodi tzv. sigurnosnu mrežu (*safety net*).⁷

Prema spomenutom članku spašavatelj je imao pravo na povišenu nagradu ukoliko je uspio spriječiti onečišćenje. Isto tako, sigurnosna mreža omogućavala mu je pravo na naknadu troškova i kada nije imao uspjeha.

Dopuštala je povećanje od 15% stvarnih troškova spašavatelja.

Za razliku od klasične nagrade koja se dijeli između vlasnika broda ili vlasnika druge spašene imovine, posebnu naknadu prema sigurnosnoj mreži duguje isključivo vlasnik onoga broda koji je prijetio onečišćenjem.

Sigurnosna mreža unesena u LOF- iz 1980., predstavljala je prvo radikalno odstupanje od opće prihvaćenog načela da bez korisnog rezultata - nema ni nagrade za spašavanje. Njezina je zasluga da su odredbe o posebnoj naknadi postale zaštitni znak novog međunarodnog sustava spašavanja na moru.

LOF 1990. i posebna naknada

Prema novoj Konvenciji o spašavanju, iz 1989. godine, odstupanje od načela *no cure - no pay* postoji na osnovi članka 14., kojim se uvodi tzv. posebna naknada.⁸

Prema spomenutoj odredbi kada je spašavatelj spašavao brod koji je sam ili sa svojim teretom predstavljao opasnost za morski okoliš, ali prema članku 13. Konvencije nije ostvario pravo na nagradu barem u visini posebne naknade, imat će pravo na naknadu od vlasnika broda u visini svojih troškova.

Posebna naknada utvrđuje se u visini troškova kojima je spašavatelj bio izložen tijekom operacije spašavanja. Prema Konvenciji iz 1989. troškovi spašavatelja znače njegove razborite troškove i opravdane gotovinske troškove te pravičan dio za upotrebu njegove opreme i ljudstva.⁹

U poznatom slučaju broda *Nagasaki Spirit* sud je zauzeo stajalište da pravičan dio (engl. *fair rate*) znači pravičan dio troškova, a ne pravičan dio naknade, te ne sadrži dobit.¹⁰

⁷ Detaljnije o reviziji LOF obrasca iz 1980. godine v. Bessemer-Clark, A., *The Role of the LOF 1980*, Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly (LMCLQ), str. 297. Isto tako v. Coulthard, P., *A New Cure for Salvors? - A comparative analysis of the LOF 80 and the CMI Draft Salvage Convention*, Journal of Maritime Law and Commerce (JMLC), 1983, str. 45.

⁸ Stanković, P., *Nova Međunarodna konvencija o spašavanju na moru*, Usporedno pomorsko pravo (UPP), Zagreb, 1989., br. 122 - 124, str. 291.

⁹ V. članak 14. stavak 3. Konvencije o spašavanju, iz 1989. godine.

¹⁰ V. Grabovac, I., *Kako uračunati "posebnu naknadu" u Međunarodnoj konvenciji o spašavanju, 1989.*, Usporedno pomorsko pravo (UPP), Zagreb, 1997., br. 153 - 154, str. 1 - 12.

Isto tako v. *Posebna naknada prema Konvenciji o spašavanju, iz 1989. (prikaz presude u slučaju broda Nagasaki Spirit)*, UPP, Zagreb, 1996., br. 149 - 152, str. 164 - 167.

Ako spašavatelj svojim radnjama spašavanja spriječi ili smanji štetu okolišu, posebna naknada (uz ispunjenje spomenutih uvjeta o njezinoj primjeni) može se uvećati do 30 ili čak do 100% od troškova koje je spašavatelj imao.¹¹

Za usporedbu, valja podsjetiti da je sigurnosna mreža iz LOF obrasca 1980. godine dopuštala povećanje do 15% od stvarnih troškova spašavatelja.

Revizijom 1990. i 1995. godine LOF obrasci u potpunosti su usklađeni s tekstom nove Konvencije o spašavanju.¹² Tako se na ugovor o spašavanju primjenjuju sve odredbe Konvencije.

Za razliku od sigurnosne mreže, koja se primjenjivala samo u slučaju spašavanja punog tankera, i to kad se radilo o spašavanju na osnovi LOF obrasca iz 1980. godine, posebna naknada prema Konvenciji o spašavanju iz 1989. godine može se ostvariti i u slučajevima spašavanja drugih vrsta brodova.¹³

Isto tako, u slučajevima spašavanja na koje se primjenjuje Konvencija iz 1989. godine spašavatelj će moći ostvariti posebnu naknadu i kad nije sklopljen LOF ugovor o spašavanju. Jedini je uvjet da postoji prijetnja štete morskom okolišu.¹⁴

Plaćanje posebne naknade tereti samo vlasnika broda. U praksi, P&I klubovi kao osiguratelji odgovornosti brodovlasnika pružaju jamstva za plaćanje posebne naknade.

3. SCOPIC klauzula

SCOPIC klauzula koja se nalazi u dodatku LOF obrasca iz 2000. godine rezultat je zajedničkog rada spašavatelja, brodovlasnika, vlasnika tereta, osiguratelja imovine i osiguratelja odgovornosti, u cilju razvijanja sustava koji će omogućiti spašavateljima da poduzmu operacije spašavanja (bez obzira da li postoji prijetnja morskom okolišu ili ne) te da budu sigurni da će za obavljeno spašavanje, neovisno o uspjehu, dobiti naknadu.¹⁵

Kako djeluje SCOPIC klauzula?

Prema članku 2. Klauzule spašavatelj se može, u bilo koje vrijeme nakon potpisivanja ugovora o spašavanju putem LOF-a, pozvati na SCOPIC klauzulu. O

¹¹ V. članak 14. stavak 2. Konvencije o spašavanju, iz 1989. godine.

¹² Poblize o spomenutim obrascima v. Gaskell, N., *LOF 1990*, Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly (LMCLQ), 1991, str. 104 - 116. V. Pavić, D., *LOF 1995*, Uopredno pomorsko pravo (UPP), Zagreb, 1997., br. 153 - 154, str. 134 - 155.

¹³ Prema članku 1. točki (b) Konvencije o spašavanju, iz 1989. godine *brod* označava svaki brod, plovilo ili napravu prikladnu za plovidbu.

¹⁴ Pod pojmom *štete morskom okolišu* Konvencija označuje znatno fizičko oštećenje ljudskoga zdravlja, morskoga života ili bogatstva u priobalnim ili unutrašnjim vodama ili područjima koja s njima graniče, prouzročena onečišćenjem, kontaminacijom, požarom, eksplozijom ili sličnim težim nezgodama. V. članak 1. točka (d) Konvencije o spašavanju, iz 1989. godine.

¹⁵ Brice, G., *Salvage and the role of the insurer*, Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly, 2000., str. 26 - 32.

pozivanju na SCOPIC klauzulu mora pismeno obavijestiti brodovlasnika. Procjena naknade prema Klauzuli počinje od trenutka slanja spomenute obavijesti. Radnje spašavanja obavljene prije pozivanja na SCOPIC klauzulu procjenjuju se prema kriterijima iz članka 13. Konvencije o spašavanju iz 1989. godine. Spomenuti članak, kao i ostale odredbe Konvencije iz 1989., uvršten je u tekst LOF obrasca iz 2000.

Klauzula omogućava spašavatelju da naknadi troškove osoblja i opreme koje je koristio u operaciji spašavanja. Troškovi se nadoknađuju prema određenom cjeniku koji se nalazi u dodatku LOF-a, uz pravo na bonus od 25% od predviđenih tarifa. Također, spašavatelj može nadoknaditi svoje gotovinske izdatke kojima je razumno bio izložen tijekom operacije spašavanja.¹⁶

Bez obzira što se pozvao na SCOPIC klauzulu, radnje spašavanja procjenjuju se prema kriterijima za utvrđivanje nagrade o spašavanju iz članka 13. Konvencije o spašavanju. SCOPIC naknada plaća se samo ako je veća od nagrade za spašavanje. U suprotnom, ako je SCOPIC naknada manja od nagrade za spašavanje, spašavatelj pristaje da se nagrada za spašavanje smanji za 25% od razlike između nagrade za spašavanje i naknade prema SCOPIC klauzuli.¹⁷

Na taj način želi se utjecati na spašavatelje da se, u slučajevima u kojima nije sasvim sigurno da neće ostvariti adekvatnu nagradu za spašavanje, automatski ne pozivaju na SCOPIC klauzulu.

Spašavatelj koji se pozvao na SCOPIC klauzulu može tražiti od vlasnika broda jamstvo za naknadu do 3 milijuna USD. Odgovarajuće jamstvo pružaju P&I klubovi.¹⁸

Članak 11. Klauzule omogućuje brodovlasniku da imenuje svog nezavisnog predstavnika (*Shipowner's Casualty Representative - SCR*) koji će prisustvovati operaciji spašavanja.¹⁹

Izabrani predstavnik ima zadatak nadzirati akciju spašavanja kako bi spriječio stvaranje nepotrebnih troškova ili izdataka od strane spašavatelja, a u cilju ostvarivanja veće naknade.

Posebne predstavnike mogu imenovati i druge zainteresirane strane, npr. vlasnici tereta i osiguratelji.²⁰

Prema članku 13. Klauzule, zaštitne mjere koje spašavatelji poduzmu u cilju sprječavanja onečišćenja ili čišćenja uljne mrlje u neposrednoj blizini broda uzet će

¹⁶ V. članak 5. SCOPIC klauzule.

¹⁷ V. članak 8. SCOPIC klauzule.

¹⁸ V. članak 3. SCOPIC klauzule.

¹⁹ U Dodatku B SCOPIC klauzule sadržan je postupak o izboru posebnog predstavnika te njegove dužnosti i obveze tijekom operacije spašavanja. Posebnog predstavnika bira se s liste koja sadrži 3 predstavnika Međunarodnog udruženja P&I klubova, 3 predstavnika Međunarodnog udruženja spašavatelja, 3 predstavnika Međunarodnog udruženja osiguratelja, 3 predstavnika Međunarodne brodarske komore.

²⁰ V. Dodatak C SCOPIC klauzule.

se u obzir pri procjeni SCOPIC naknade samo ako su bile nužne za uspješno obavljanje radnji spašavanja.

Valja napomenuti da članak 14. navodi da se SCOPIC naknada neće priznati u zajedničkoj havariji.²¹

4. Zaključak

Na kraju se nameće pitanje kakav je utjecaj SCOPIC naknade na ugovor o spašavanju koji se tradicionalno osniva na načelu da bez korisnog rezultata - nema ni nagrade.

Primjenom spomenutog načela u slučaju uspješno obavljenog spašavanja, a prema točno utvrđenim kriterijima, spašavateljima su se priznavale visoke nagrade za spašavanje. Međutim, ako akcija spašavanja nije rezultirala spašavanjem broda i/ili tereta, spašavatelj ne samo da nije imao pravo na nagradu nego nije ni mogao nadoknaditi troškove i izdatke kojima je bio izložen tijekom akcije spašavanja.

Prilikom određivanja nagrade za uspješno obavljeno spašavanje uvijek se uzimao u obzir i navedeni rizik koji spašavateljima prijeti u slučaju neuspjeha.

Međutim, pozivanjem na SCOPIC klauzulu spašavatelj se u svakom slučaju u kojem smatra da je to opravdano, i bez obzira na činjenicu da li postoji prijetnja morskom okolišu, osigurava od rizika koji prijeti striktnom primjenom načela *no cure - no pay*.

Kako primjenom spomenute Klauzule spašavatelj može naknaditi dobar dio svojih troškova i izdataka neovisno o postignutom rezultatu, postavlja se pitanje da li je i dalje opravdano određivanje nagrade za spašavanje u duhu načela *no cure - no pay*.

Članak 6. Klauzule u točki (ii) navodi da se nagrada za spašavanje ne može smanjiti zbog odstupanja od spomenutog načela putem SCOPIC klauzule.

Ipak, teško je vjerovati da će prilikom određivanja nagrade za spašavanje mogućnost pozivanja na SCOPIC klauzulu biti u potpunosti zanemarena.

Kako je uvodno istaknuto, dosadašnja odstupanja od primjene *no cure - no pay* potaknuta su zaštitom morskog okoliša.

SCOPIC naknada omogućava odstupanja i u onim slučajevima kada ne postoji rizik onečišćenja morskog okoliša.

Na taj način sluti se napuštanje klasičnog sustava spašavanja, koji se temelji na načelu da bez uspjeha - nema nagrade, novim tarifnim sustavom nagrađivanja koji spašavateljima jamči sigurnu naknadu bez obzira na postignuti uspjeh.

²¹ O vezi između posebne naknade iz Međunarodne konvencije o spašavanju, iz 1989. i instituta zajedničke havarije v. Grabovac, I., *Nova konvencija o spašavanju i izmjena pravila VI. Yorkantwerpskih pravila, 1974.*, Zakonitost, Zagreb, 1991., br. 2 - 3, str. 263.

Summary*

THE SCOPIC CLAUSE - DEPARTURE FROM TRADITIONAL PRINCIPLES OF SALVAGE

The purpose of this article is to introduce some of the main features of the SCOPIC clause. SCOPIC is an acronym for *special compensation protection and indemnity clause*. It is appended to the Lloyd's Form Salvage Agreement - LOF 2000.

The essential feature of salvage is that it gives effect to the principle of *no cure no pay*. Inroads into the principle of *no cure no pay*, however, have been made in the LOF 1980 provisions concerning *safety net*, in the Article 14 of the Salvage Convention 1989 that governs special compensation, as well as in the SCOPIC provisions concerning remuneration.

It is important to keep uppermost in mind that the SCOPIC remuneration referred to previously, has nothing to do with the special compensation under the Salvage Convention 1989.

The salvor has an option to invoke SCOPIC clause regardless of the circumstances and, in particular, regardless of whether or not there is a threat of damage to the environment.

SCOPIC is a form of guaranteed remuneration payable to a salvor by the shipowner. A level of remuneration under SCOPIC involves the application of tariff rates under cl 5. Out of pocket expenses are added to these rates. A standard bonus of 25% of the tariff rates is added by cl.5(iv).

Key words: *salvage contract, special compensation, safety net, salvage award, SCOPIC Clause, LOF.*

Zusammenfassung

SCOPIC-KLAUSEL - EINE NEUE FORM DER ABWEICHUNG VON TRADITIONELLEN RETTUNGSPRINZIPIEN

In der Arbeit werden die Grundmerkmale der Klausel über besondere Entschädigung und Schutz, die sich im Vorschlag des neuen LOF Formulars von 2000 befindet, dargestellt.

Die erwähnte Klausel ermöglicht den Rettern das Recht auf eine besondere Entschädigung auch in denen Fällen, wenn keine Gefahr für die Meeresumwelt besteht.

* Translated by the Author.

Die Autorin zeigt die Unterschiede zwischen Entschädigungen auf, die unter Berufung auf die angeführte Klausel realisiert werden und den besonderen Entschädigungen, die nach der Internationalen Konvention über Rettung aus dem Jahre 1989 realisiert werden können.

Anschließend betont die Autorin, dass die erwähnte Klausel die Absicht zum Ausdruck bringt, die klassischen Rettungssysteme, die auf dem Prinzip ruhen, dass es ohne Erfolg keine Belohnung gibt, allmählich aufgegeben werden.

Schlüsselwörter: *Vertrag zur Rettung, besondere Entschädigung, Sicherheitsnetz, Belohnung für die Rettung, SCOPIC Klausel, LOF.*

Sommario

CLAUSOLA SCOPIC - NUOVA VISIONE DEVIANTE DAI TRADIZIONALI PRINCIPI DEL SALVATAGGIO

Nel lavoro si presentano alcune delle principali caratteristiche della clausola SCOPIC. SCOPIC è un acronimo per *clausola di risarcimento e tutela speciale*, appendice dell'Accordo sul modulo standard di salvataggio del Lloyd (Modulo aperto del Lloyd - LOF) del 2000.

La caratteristica fondamentale della clausola di salvataggio è che renda efficace il principio *nessun impegno nessun compenso*. Tuttavia attacchi al principio *nessun impegno nessun compenso* sono stati fatti nelle disposizioni del LOF del 1980 concernenti la rete di sicurezza, nell'articolo 14 della Convenzione del 1989 che governa il risarcimento speciale, come anche nelle norme della SCOPIC relative alla ricompensa.

È importante tenere soprattutto in mente che la remunerazione della SCOPIC prima riferita non ha nulla a che fare con il risarcimento speciale secondo la Convenzione sul salvataggio del 1989.

Il salvatore ha la facoltà di invocare la clausola SCOPIC senza riguardo alle circostanze e in particolare senza rilievo al se esiste o meno una minaccia di danno all'ambiente.

SCOPIC è una forma di ricompensa garantita pagabile al salvatore dall'armatore. Il livello di ricompensa secondo SCOPIC consiste nell'applicazione del premio tariffario secondo l'art. 5, clausola SCOPIC. Ciò che è al di fuori delle piccole spese individuali è aggiunto a questi premi. Un bonus ordinario del 25% del premio tariffario è previsto dall'art. 5, co. 4, clausola SCOPIC.

Parole chiave: *contratto di salvataggio, risarcimento speciale, rete di salvataggio, ricompensa per salvataggio, clausola SCOPIC, LOF.*